

Memoires van een revolutionair

Jos van Damme over *Memoires van een revolutionair* in De Leeswolf, 15 april 2014

Dit is de derde druk van Kropotkins memoires. De eerste druk verscheen al in 1902, de tweede druk kwam er in 1978 en in de reeks 'Kritische Klassieken' verschijnt nu de derde druk van dit levenswerk van deze Russische prins (1842-1921), anarchist en pacifist, wetenschapper en meest bekende Russische revolutionaire balling van voor 1917. Prins Kropotkin deelde het luxueuze leven van de Russische aristocratie, inclusief de officiersopleiding in het tsaristische pagekorps, verbrak in 1867 uit eigen keuze alle banden met het leger en de oude hiërarchie, en leidde van 1872 tot 1886 het reizende bestaan van revolutionaire agitator. Hij werd in Rusland gearresteerd, maar slaagde erin te ontsnappen en de anarchistische beweging te profileren vanuit Zwitserland, Frankrijk (waar hij opnieuw gearresteerd werd) en Engeland, waar hij tot 1917 woonde. Toen in Rusland de revolutie uitbrak, keerde hij na meer dan veertig jaar ballingschap naar zijn land terug. Van de communistische machtsgreep moest hij helemaal niets hebben. Hij deed wat hij kon om de excessen van het nieuwe regime te voorkomen, maar zijn onvoorwaardelijke anarchisme was uitkomsteloos en na zijn dood in 1921 werd het voor eens en altijd onderdrukt.

Kropotkins boek is een merkwaardig geschrift vanwege de minutieuze portrettering van het tijdsklimaat en de maatschappelijke gistingen die erin aan de gang waren. In wezen is het een politiek betoog, dat een grote terughoudendheid toont ten aanzien van Kropotkins privéleven. Zo wordt zijn vrouw slechts terloops vernoemd; alle aandacht gaat naar de soms wat fantaisistische analyse van het anarchisme. Deze weerbarstige revolutionaire intellectueel dwingt nog altijd respect af om zijn (bijna) compromisloze strijd, zijn wetenschappelijk prestige (hij beschreef de Siberische bergketen, die nu nog naar hem genoemd is) en zijn liefde voor de literatuur. Hij evolueerde van het liberalisme van de Russische verlichting via het socialisme van de Russische volksbeweging naar het anarchisme van de Westeuropese arbeidersbeweging, ofschoon hij afstand nam van elk extremisme. Kropotkin was geen 'bommenleggende' anarchist maar een zachtvaardig man. Hij ging als vanzelf meer de

intellectuele kant op en werd steeds minder militant. Zijn bekendheid als prominent intellectueel zorgde ervoor dat de anarchistische idee salonfähig, aanvaardbaar werd voor velen die haar onverwijld zouden verworpen hebben. Zijn anarchistische identiteit heeft hij nooit verloochend en tot het eind van zijn leven was hij belangrijk om datgene waarvoor hij stond: een samenleving die niet vanuit de staat ingericht en opgelegd werd, maar waarin gemeenschappen van mensen die organisch gegroeid zijn hun eigen behoeften beredderen. Het boek is mooi uitgegeven en voortreffelijk geannoteerd, ingeleid en becommentarieerd.